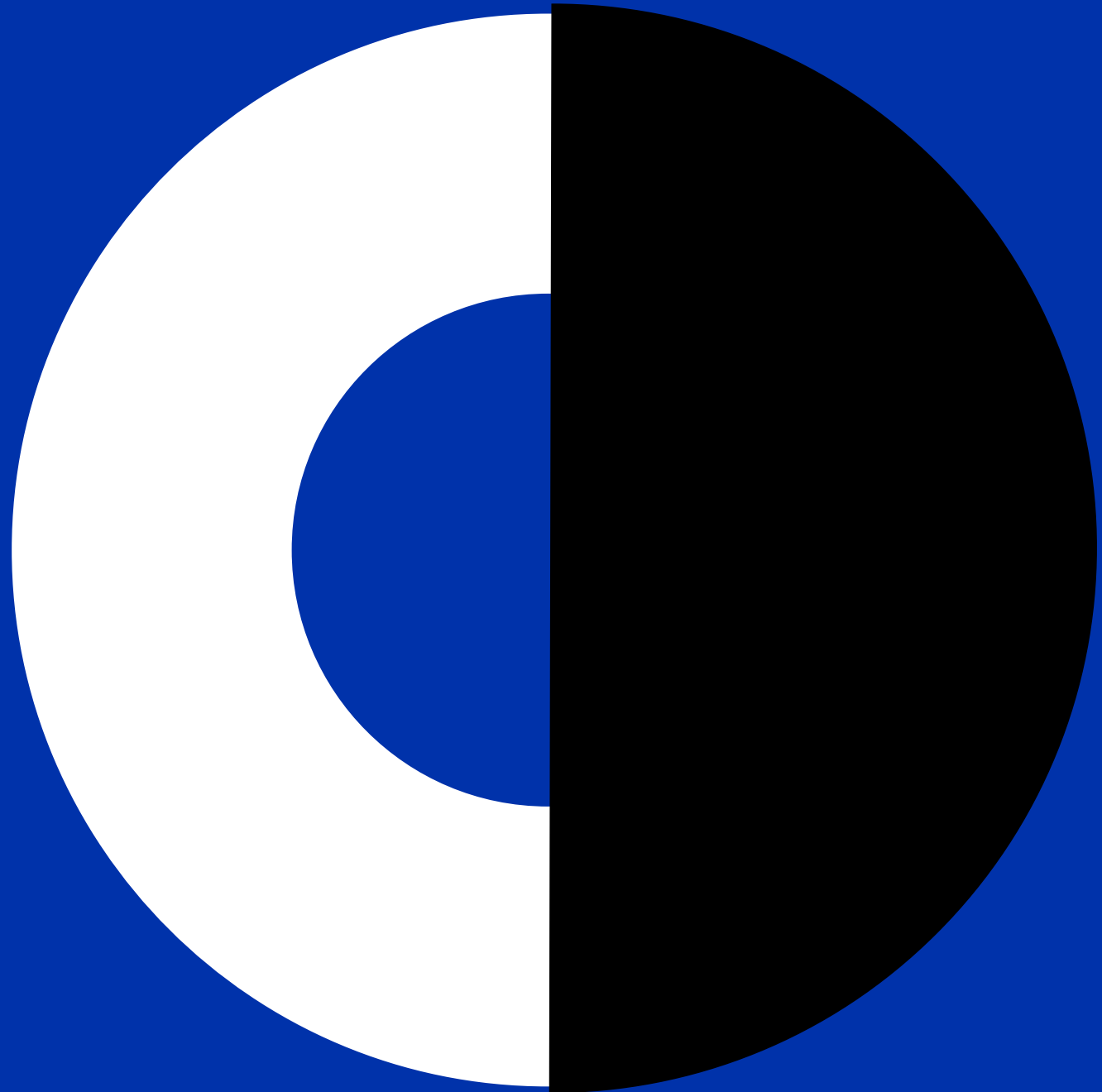

„Ogólnopolska narada o kosztach energii”.

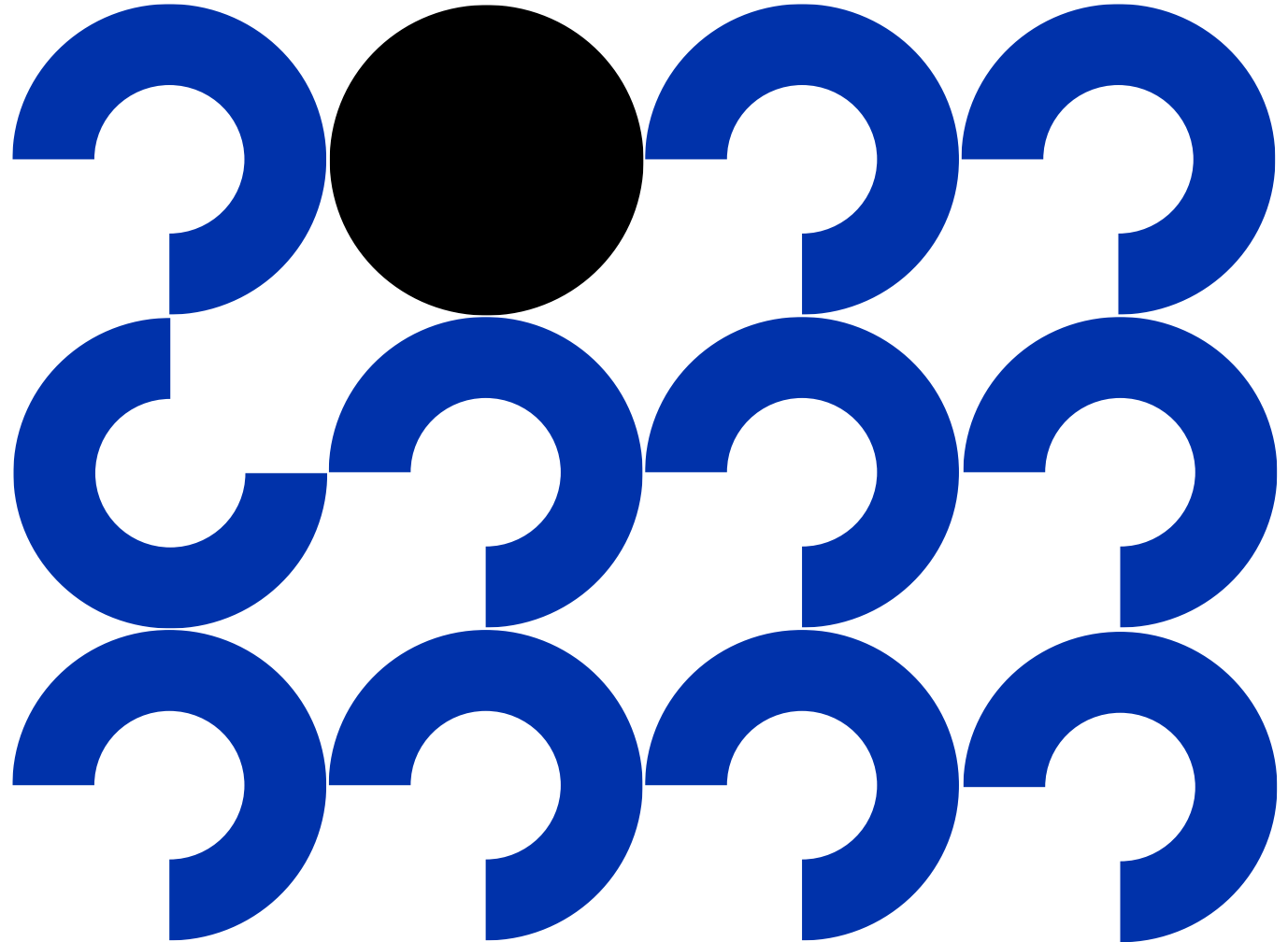
Wpływ pierwszego ogólnopolskiego panelu obywatelskiego Fundacji Stocznia

Wprowadzenie. Wnioski z badania. Metodologia.

Ośrodek Ewaluacji przedstawia wyniki badania wpływu „Ogólnopolskiej narady o kosztach energii” organizowanej przez Fundację Stocznia w 2022 roku.

W 2023 i 2024 roku badano wpływ polityczny, społeczny i systemowy panelu ogólnopolskiego oraz narad lokalnych.

Ogólnopolska narada o kosztach energii w skrócie

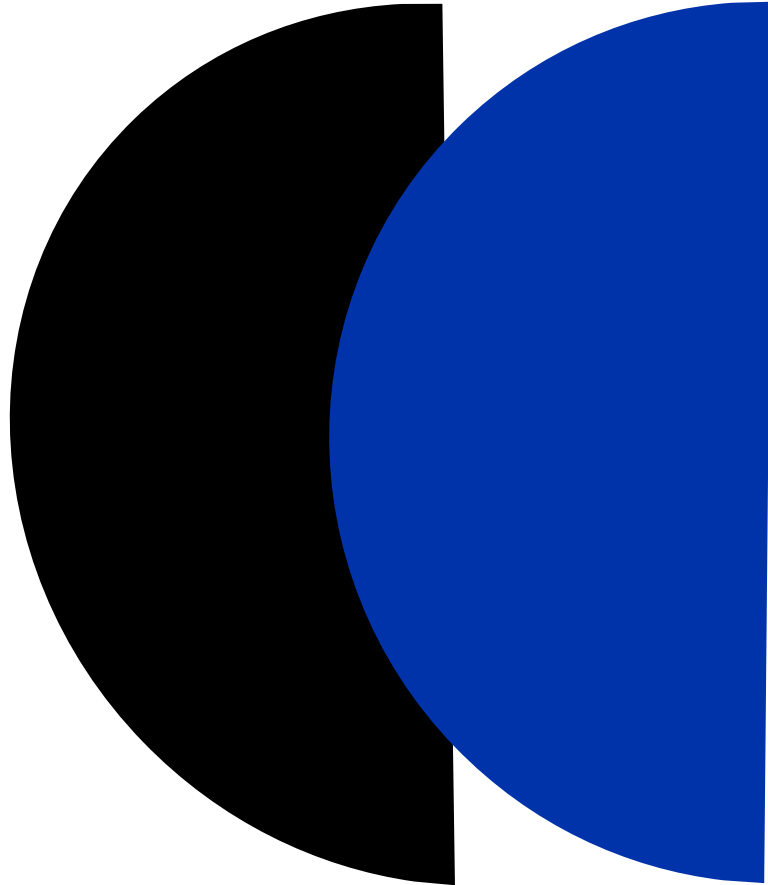
Ogólnopolska narada o kosztach energii miała na celu wspólny namysł obywateli nad kosztami energii i zjawiskiem ubóstwa energetycznego w Polsce. Była prowadzona na poziomie lokalnym (odbyło się 45 narad) oraz krajowym (w formie ogólnopolskiego panelu obywatelskiego).

Ubóstwo energetyczne oznacza sytuację, w której gospodarstwo domowe prowadzone przez jedną osobę lub przez kilka osób wspólnie w samodzielnym lokalu mieszkalnym lub w budynku mieszkalnym jednorodzinny (w którym nie jest wykonywana działalność gospodarcza), nie może zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła, chłodu i energii elektrycznej do zasilania urządzeń i do oświetlenia.

Ubóstwo energetyczne występuje w przypadku, gdy gospodarstwo domowe łącznie spełnia następujące warunki:

- osiąga niskie dochody;
- ponosi wysokie wydatki na cele energetyczne;
- zamieszkuje w lokalu lub budynku o niskiej efektywności energetycznej.

Ogólnopolska narada o kosztach energii – kluczowe postulaty

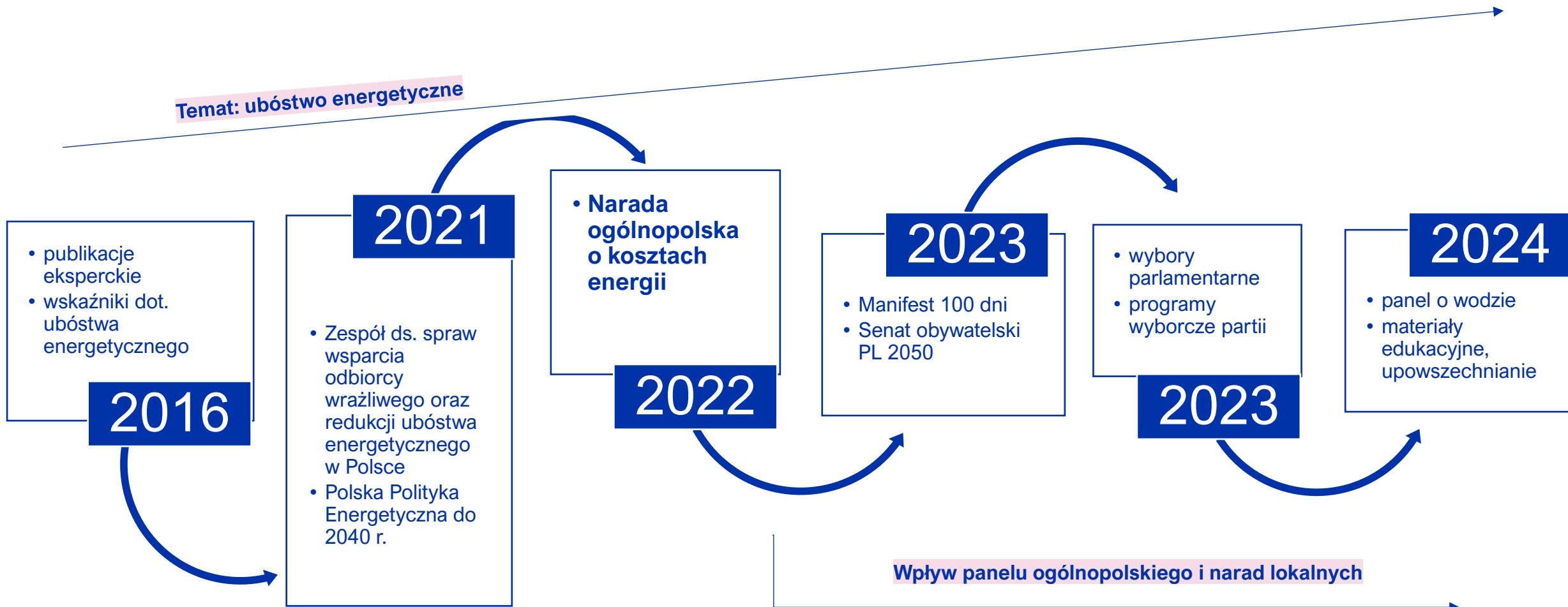
W panelu ogólnopolskim wypracowano około 100 rekomendacji. Największe poparcie uzyskały następujące postulaty:

1. stworzenie 15-letniej strategii energetycznej i zapewnienie funduszy jej realizację,
2. precyzyjniejsze kierowanie działań i środków finansowych – do osób najbardziej potrzebujących,
3. modernizacja sieci energetycznej, szczególnie pod kątem przyłączenia do niej odnawialnych źródeł energii,
4. zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w krajowym miesie energetycznym,
5. umożliwienie działania energetyki prosumenckiej – tzw. lokalnych wspólnot energetycznych,
6. szersze informowanie o problemie i dostępnych rozwiązaniach,
7. dostępnejsze doradztwo energetyczne – większa skala i skuteczność dotarcia,
8. „jedno okienko”, w którym można załatwić wszystkie kwestie związane z poprawą efektywności energetycznej budynku,
9. zwiększenie dostępności tanich, efektywnych energetycznie mieszkań,
10. wspieranie rozwiązań lokalnych (oddolnych i samorządowych) na rzecz przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu.

Wszystkie rekomendacje są dostępne na stronie internetowej „Ogólnopolskiego panelu o kosztach energii”

Wprowadzenie. **Wnioski z badania.** Metodologia.

Temat: ubóstwo energetyczne

Badanie wpływu OE
od czerwca 2023 do lutego 2024

Wpływ polityczny

„Ogólnopolska narada o kosztach energii” wpisała się w działania ograniczające ubóstwo energetyczne w Polsce.

Był to **pierwszy tak duży proces deliberacyjny** realizowany oddolnie na poziomie centralnym i w społecznościach lokalnych.

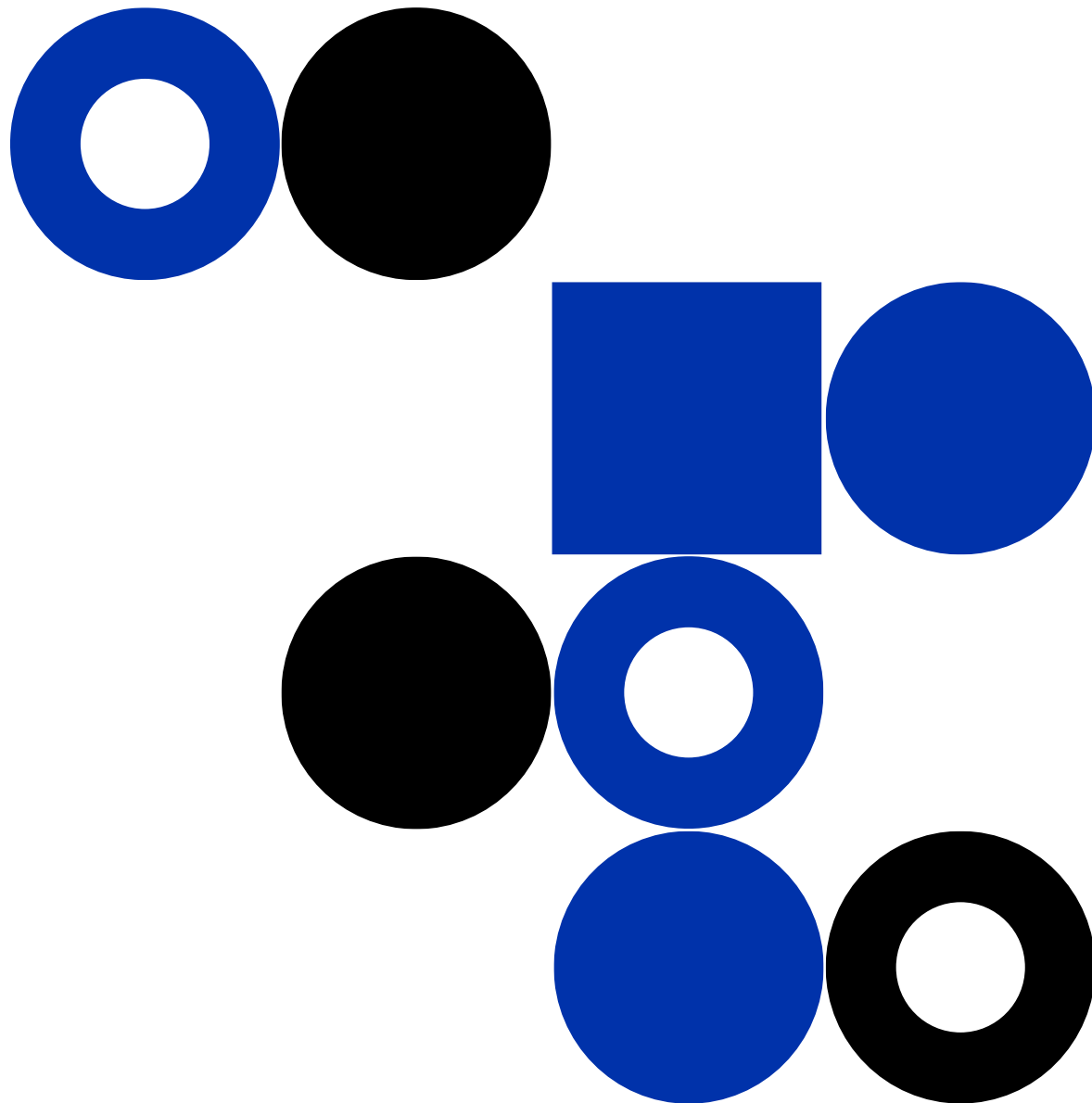
Przyczynił się do wzmocnienia debaty publicznej i zwiększenia świadomości polityków, czym jest ubóstwo energetyczne, jakie są jego przyczyny i konsekwencje.

Programy wyborcze partii przed wyborami do parlamentu jesienią 2023 r. zawierały zapisy o transformacji energetycznej. Częściowo pokrywały się one z rekomendacjami z panelu obywatelskiego.

Koalicja rządząca deklaruje stworzenie stabilnego prawa wspomagającego sprawiedliwą transformację energetyczną. Planuje budowę systemów wspomagania finansowego i technologicznego. Zapowiada modernizację i rozbudowę sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. Chce zwiększyć udział odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej. Ważna w tym będzie energetyka prosumencka, by zapewnić milionom obywateli możliwość uczestnictwa w procesie wytwarzania energii.

Wszystkie te postulaty są zbieżne z rekomendacjami panelu obywatelskiego.

Wpływ polityczny

Narady lokalne, które były częścią narady ogólnopolskiej, pomogły w **zmianie w myśleniu i rozumieniu ubóstwa energetycznego wśród polityków oraz przedstawicieli samorządów lokalnych.**

Zwiększyła się wiedza o ubóstwie energetycznym, jego przyczynach i skali. Lepiej też rozpoznane są grupy społeczne, których ubóstwo energetyczne dotyka.

Narada stworzyła **przestrzeń dialogu** osób z różnych sektorów i o różnych punktach widzenia. Udało się zapewnić atmosferę poszanowania różnych opinii.

Panel ogólnopolski spowodował też wzmocnienie sieci organizacji eksperckich które m.in. zajmują się ubóstwem energetycznym w Polsce. Wiele organizacji zaangażowało się w ten proces.

Organizatorzy panelu oraz narad lokalnych rozwinęli potencjał w stosowaniu metod deliberacji i partycypacji. Fundacja Stocznia jest dziś postrzegana jako główny podmiot, który posiada *know-how* w zakresie zaawansowanych metod deliberacji i partycypacji.

Na transformację energetyczną zaczęto patrzeć nie tylko z technicznej, ale też społecznej perspektywy. Jest lepsze rozumienie tego, że w dyskusji publicznej na ważne tematy należy angażować obywateli.

Zasięg i znaczenie

Zasięg wpływu politycznego „Narady obywatelskiej o kosztach energii” nie był duży. Jej postulaty wpisują się w proces zmian zachodzących w Polsce, takich jak i dążenie do sprawiedliwej transformacji energetycznej z wykorzystaniem OZE czy energetyki prosumenckiej.

Znaczenie „Ogólnopolskiej narady o kosztach energii” dla zmian w polityce i prawie również nie było duże w momencie badania. Inicjatywy organizacji pozarządowej mają mniejsze możliwości wprowadzania tematu do polityki czy zmian prawa w porównaniu do procesów organizowanych przez ministerstwo czy parlament.

Należy jednak docenić te działania, a zwłaszcza panel ogólnopolski, jako pilotaż nowej formy partycypacji obywatelskiej.

Wpływ społeczny

„Ogólnopolska narada o kosztach energii” spowodowała **zmiany w obszarze społecznym**.

Dostarczyła panelistom wiedzy o ubóstwie energetycznym i dała doświadczenie deliberacji. Zwiększyła też ich pewność siebie i zmotywowała do angażowania się w inne podobne procesy.

Część panelistów wykorzystała wiedzę dla poprawienia prywatnej sytuacji np. wymiany pieca lub ocieplenia domu. Część przekazała wiedzę dalej w otoczeniu: w rozmowach, publikacjach, ale też na spotkaniach i szkoleniach.

Uczestnicy narady poznali ekspertów, z którymi kontynuują współpracę w kolejnych projektach. Dowiedzieli się więcej o metodach deliberacji i przekonali się, że takie procesy są wartościowe.

96%

Panelistów deklaruje, że zdecydowałoby się wziąć udział w tego typu panelu w przyszłości

Źródło: Wyniki ankiety post-test Fundacji Stocznia, n=73

Wpływ społeczny

Eksperci w panelu poszerzyli wiedzę z innych dziedzin, które związane są z ubóstwem energetycznym. Mieli **okazję do rozmowy** z osobami o różnym statusie społecznym czy ekonomicznym. **Lepiej poznali problemy, których dotyczą ich działania eksperckie.** Zdobytą wiedzę mogą wykorzystywać dalej, w publikacjach lub szkoleniach.

Widoczne jest częstsze postulowanie przez ekspertów tworzenia strategii i polityk z pomocą narzędzi partycypacyjnych. Zmiana ta wynika z narady obywatelskiej, bo jest ona wspomnianą w tekstach eksperckich jako przykład i inspiracja do dalszych działań.

Chociaż poszczególni eksperci widzą pozytywne efekty panelu, jednak **wpływ na ich organizacje jest ograniczony.** Żadna organizacja nie zajmuje się wynikami panelu w całości, nie reprezentuje ich ani nie przedstawia jako spójnego głosu w dyskusji o ubóstwie energetycznym czy

polityce klimatycznej.

Eksperci wykorzystują raczej te rekomendacje, które wiążą się z ich dotychczasowym obszarem działalności.

Panel obywatelski był obecny w mediach, szczególnie wiosną 2023 r. oraz od jesieni 2023 do wiosny 2024 r. Wtedy publikowana była znacznie większa liczba informacji o panelu obywatelskim. **Wpływ medialny panelu był widoczny na poziomie ogólnopolskim i w wybranych województwach.**

Zainteresowanie mediów panelem może zwiększać się w przyszłości, jeśli jego tematyka przebiega do mediów ogólnopolskich oraz gdy uda się stworzyć grupę dziennikarzy zainteresowanych tematem ubóstwa energetycznego lub partycypacji na dłużej.

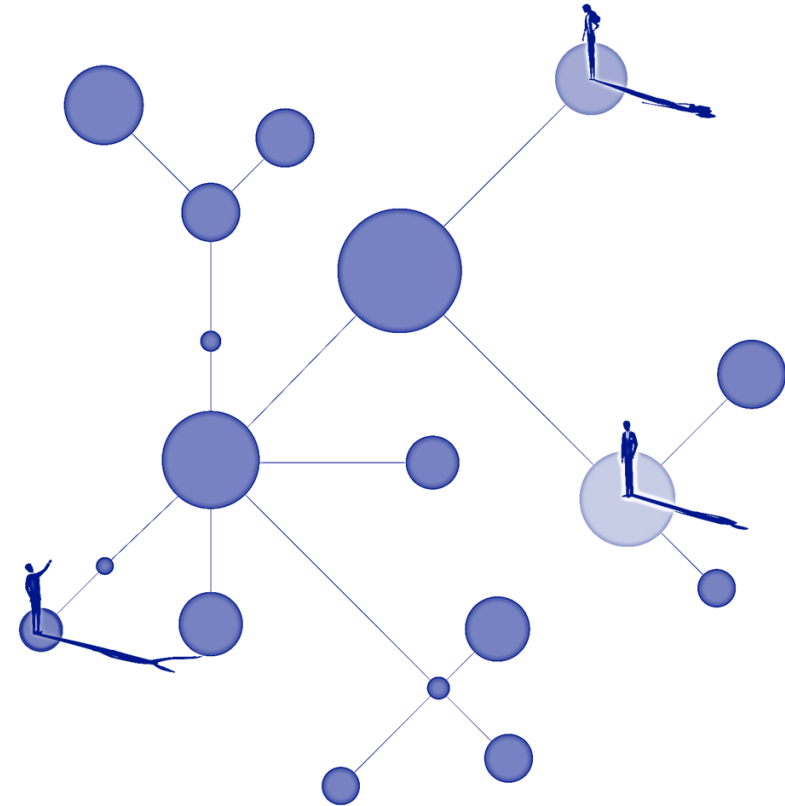
Kontekst geopolityczny

W 2022 roku temat kosztów energii stał się popularny w mediach, głównie ze względu na kryzys energetyczny wywołany postępującą od 2021 r. inflacją oraz agresją Rosji na Ukrainę.

Ubóstwo energetyczne było częściej wskazywane jako jedna z najpoważniejszych konsekwencji społecznych wzrostu cen energii.

Panel obywatelski ma jak dotąd ograniczony zasięg. Miał **głównie wpływ na osoby w nim uczestniczące** – panelistów i ekspertów z organizacji pozarządowych. Pozostał po nim **niedosyt**, że efekty panelu nie są wykorzystywane na większą skalę.

Zebrana wiedza i doświadczenia „Narady ogólnopolskiej o kosztach energii” mogą **wpływać na lokalne społeczności lub politykę klimatyczną** w przyszłości, zwłaszcza od kiedy jest nowy układ polityczny w Polsce.

Wpływ systemowy

Ogólnopolska narada o kosztach energii przyniosła zmiany systemowe, które zachodzą „oddolnie”.

Zmiany oddolne zachodzą wolniej, bo są „organiczne” i sieciowe, zależą od zaangażowania ludzi i organizacji. Mogą występować w różnych miejscach, środowiskach i na różnych szczeblach administracji.

Wpływ systemowy panelu oraz narad lokalnych **widoczny jest w zakresie budowania kultury dialogu.** Wielu badanych wskazuje to jako zmianę bardzo potrzebną w Polsce.

Dzięki naradzie wzmocniło się myślenie systemowe o tym, że **w decyzjach o życiu zbiorowym należy uwzględnić głos obywateli.**

Nadano publiczne i polityczne znaczenie problemowi ubóstwa energetycznego. Dzięki panelowi ogólnopolskiemu oraz naradom lokalnym nagłośniono problem. Zwiększyło się zainteresowanie nim w mediach i w społeczeństwie.

Ważne jest też upowszechnienie języka opisu ubóstwa energetycznego. Obecnie terminem „ubóstwo energetyczne” posługują się nie tylko eksperci i rządzący w oficjalnych dokumentach, ale też mieszkańcy miejscowości, gdzie odbyły się narady lokalne.

Mocniej też uświadomiono potrzebę solidarności z uboższymi obywatelami w transformacji energetycznej oraz pokazano, że zmniejszenie ubóstwa energetycznego może pomóc w przerwaniu „błędnego koła” biedy.

Dzięki zmianom systemowym zwiększają się zasoby wiedzy i praktyki np. w społecznościach lokalnych i organizacjach eksperckich.

”

Zakup opału pomaga nie tylko w rozwiązaniu problemu ubóstwa energetycznego, ale też przyczynia się do ogólnej poprawy sytuacji osób ubogich energetycznie. Nie muszą martwić się o to, jak ogrzać zimą dom, są w stanie zapewnić wydatki na inne potrzeby, np. na leki i na jedzenie.

NGO

Wpływ systemowy

Panel pokazał konieczność zintegrowanego podejścia w rozwiązywaniu problemów społecznych, np. ubóstwa energetycznego i ochrony klimatu i dbałości o czyste powietrze.

Jest krokiem w przełamywaniu silosowości administracji samorządowej. W naradach lokalnych brali nieraz udział przedstawiciele różnych komórek samorządu, którzy na co dzień nie współpracują.

Wpływ systemowy panelu obywatelskiego można też określić jako **przygotowanie zmiany społecznej**. Zmiana dokonuje się nie tylko w politykach publicznych, ale też w świadomości i mentalności osób, które przeszły przez doświadczenie narady ogólnopolskiej i narad lokalnych. Dla wielu osób był to nowy, twórczy proces, który wywołał zmianę w nich samych:

Panel to narzędzie przygotowania ludzi do zmiany.

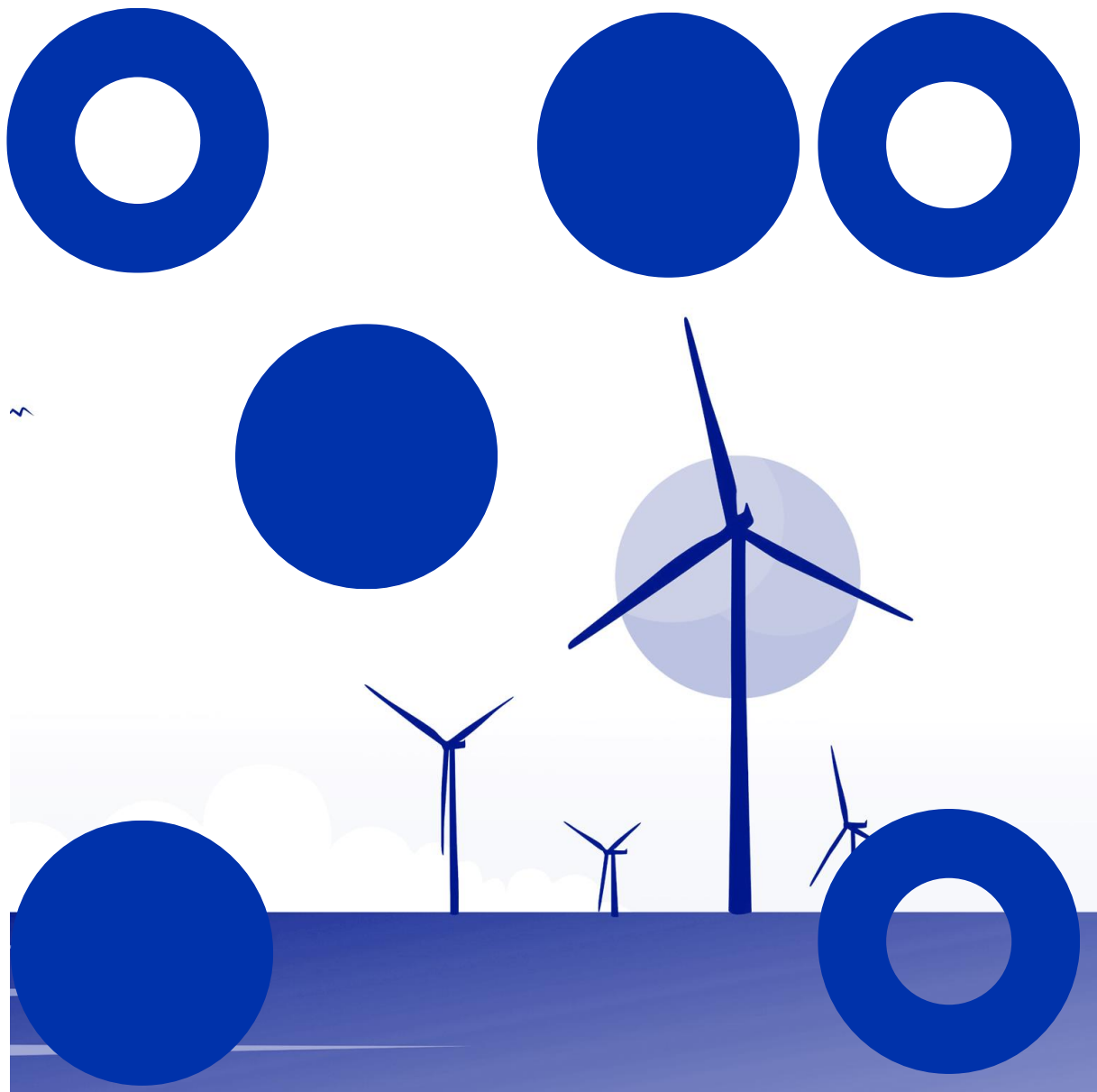
- Ekspert media 1

Nastąpiło też **zwiększenie potencjału organizacji pozarządowych**, które prowadziły czy współprowadziły lokalne narady o kosztach energii. Dzięki naradom mogły rozwinąć kompetencje w zakresie prowadzenia dialogu, przetestować metody prowadzenia spotkań i zaprezentować swoją ekspertyzę wobec lokalnych podmiotów.

Działania obecnego rządu są zbieżne z kierunkami zmian wskazanymi w panelu obywatelskim. Można się spodziewać, że wpływ systemowy „Narady obywatelskiej o kosztach energii” będzie się zwiększał w przyszłości.

Wyzwaniem pozostaje angażowanie obywateli w procesy deliberacyjne, zwłaszcza mieszkańców mniejszych miejscowości.

Potrzebne jest także stałe promowanie metod deliberacyjnych.

Wpływ duży czy mały?

- „Narada obywatelska o kosztach energii” była prowadzona oddolnie przez organizację pozarządową, poza instytucjami odpowiedzialnymi za prawodawstwo w Polsce.
- Panel obywatelski jest stosunkowo nową w Polsce formą partycypacji. Na etapie badania nie było jeszcze wypracowanych mechanizmów wykorzystania wyników panelu w procesach legislacyjnych.
- Zmiany prawa są długotrwałe, więc w momencie badania trudno było zidentyfikować taki rodzaj wpływu.

Dlatego panel obywatelski o kosztach energii **nie spowodował dotychczas zmian w prawie na poziomie centralnym**. Jednak jest uznawany za ważne doświadczenie dla organizacji i instytucji eksperckich oraz uczestników narady.

Wprowadzenie. Wnioski z badania. **Metodologia.**

Metodologia

Badanie było realizowane od czerwca 2023 do lutego 2024 r.

Badanie miało charakter jakościowy –Przeprowadzono **42 wywiady** indywidualne z uczestnikami panelu, ekspertami, przedstawicielami instytucji publicznych i partii politycznych.

Ankietę CAWI wypełniło **16** przedstawicieli gmin, gdzie odbyły się narady lokalne.

Przeanalizowano **53** dokumenty, m.in. raporty z badań, opracowania rządowe i eksperckie.

W badaniu były też wykorzystane wyniki analiz medialnych oraz ankiet przeprowadzonych przez Fundację Stocznia w trakcie „Ogólnopolskiej narady o kosztach energii”.

Ośrodek Ewaluacji

<http://www.ewaluacja.eu/>

Chętnie odpowiemy na pytania:

Agnieszka Szczurek
a.szczurek@ewaluacja.eu